

que pensassen tot lo contrari. Se deixaren convénser al fi, y, desembrassantse de las mantellinas y otras prendas que podian felshi nosa ó estavan en perill de tacarse, s' enfilaren escala amunt, no sens fer avans l' escrupolós per quí seria la que obriria la marxa.

Tan bon punt entraren al terrat foren saludadas ab grans aclamacions, que reberen tapantse la cara ab lo bano y fent totas aquellas posturas que saben fer tan bè en semblants cassos.

Lo padri y en Titó comensaren á cridar que prenguesen assiento á la taula, ab la condició de que al costat de de cada noya debia séurehi un jove, lo que fou acceptat per unanimitat.

S' assentaren, donchs, y cadescú feu coneixentsa, si no n' hi tenia ja, ab sa vehina, y... prou batxiller que fòra 'l que volgués sapiguer lo molt que 's digueren á cau d' orella las parellas, á més de lo qu' en veu alta y sens preambols se parlava d' un cap de taula al altre.

—Apa, jovent, á la minestra! cridá 'l padri sortint per la porta del terrat ab una gran cassola, y darrera d' ell la sèva dona ab un' altra, las dues fumant y llensant una olor capassa d' aixecar un mort.

Les deixaren damunt de la taula y cadescú comensá á ferse la part; però de repent tothom se deturá al sentir que un cridava:

—*Alto! alto!* no hi som tots aquí!

—Cóm s' enten?

—Hi falta la llevadora; si será un càstich que sempre aquesta dona 'ns tinga de fer esperar!

—No 'n passee cap ànsia, perque ja es, fora; ha tingut d' anar á un altre bateig que desde las quatre que la esperavan, digué en Titó. Avant y menjar, que 's va fent tart y lo dia s' escursa.

Los plats s' omplian y las cassolas se vuydavan, y 'ls joves feyan la part á las noyas, que á la primera cullerada deyan que ja 'n tenian prou, però que no deixavan de permetre que 'ls omplissen lo plat.

Lo conill ab patatas fou lo guisat presentat, que valgué

moltes alabansas al padri, que dret á un cap de taula, ab lo plat á la má, deya satisfet de las demostracions de que era objecte:

—Ja 'us ho deya jo. Pera saber arreglá la teca ningú 'm guanya, ni hi ha qui m' passi la má per la cara.

Las cassolas quedaren tan netas que ni precis hauria estat rentarlas, y las porronas tan vuydas que feyan llástima; pero reparant en Titó las sèvas malas caras, junt ab son pare las baixaren al pis, tornántlas al terrat plenes d' un vinet tan fí, qu' era necessari tractarlo ab molts modos perque no pujés al cap; al mateix temps lo sogre del nou pare presentava dues safatas plenes d' atmetllas torradas, que desseguida no 'n quedaren.

Se improvisaren alguns brindis per los caps calents, que enrahonavan per vinticinch, pero foren interromputs per una altre sorpresa que acabava d' entussiarlar al convidats.

Acabava d' entrar al terrat un piano d' aquestos que van pèl carrer, que no fou advertit per ningú fins que comensá á tocar un vals.

Impossible era detenir las camas que ballavan sense conciencia del individuo; tothom s' alsá de taula, y mentres la desparavan, baixant los taulons y 'ls caballs que la formavan, al fuster de la botiga; y entravan al pis los plats, coberts, cassolas y demés trastos de cuyna, la padrina accompanyada de la tia del nou *Paquito*; repartia culleradas de confits á tort y á través, dihent que prenguessen la bona voluntat de la pobresa que 'ls havian donat.

—Señores, cridá un que 'n tenia mes al cap que 'ls peus, enfilat dalt d' un banch que havian deixat al terrat pera los que volguesen seure: señores, es la cuestión que havém quedat satisfechos y solo se ha de mirar una cosa; pobrets y alegrets: á ballar! Tu, noy, digué dirigintse al del piano, toca un vals.

Pero com lo xicot ja havia cambiat la pessa, comensá á voltar la maneta y sortí una sinfonía.

—Fora, fora! volém un vals.

Torná á cambiarla, voltá y sortí rigodons.

—*Bueno, bueno; ballém rigodons!*

Cadescú agafá la noya que millor li semblá y's formaren quadros, no sens cridar alguns que no trobaven *frentes*:

—*Quí va sol!*

Una parella quedava desamparada, pero lo padrí feu seguir á la padrina y completaren lo quadro. No cal dir que aquets no sabian com-gitarshi, lo que augmentava la broma, que ja estava en son major grau.

Pero la desgracia va fer que 'ls rigodons no s' acabessen porque lo piano sols podia tocarne tres parts, y tant si vols com si no vols, tingueren d' aconsolarse ab los altres balls que 's reduhiren á dos americanas, dos valso, un scho-tisk, y dos sinfonías, que al últim també 's ballaren del modo que cadescú volgué, cansats de sentir la repetició dels mateixos balls.

Eran las nou del vespre que comparegué la mare d' una noya á buscarla, y llavors comensá á parlarse d' acabar aquella festa, puig gracias á la claror de la lluna, ningú havia notat que s' hagués fet fosch.

Las noyas comensaren á desfilar accompanyadas molts dels joves convidats, que més tart nos convidaren á una semblant festa ab motiu de trobarse en iguals circumstancies qu' en Titó y la Pepeta.

Al bullici de la tarde seguí la quietut de la nit, lo desahogo y tranquilitat dels padrins, la satisfacció del nou pare, l' alegría de la Pepeta, y lo recort en tots los convidats d' una diada felissa y aproveitada.

Jo vaig ésser un dels últims que 's despediren, quedant plenament convensut al anármén de casa en Titó, accompanyat del seu agrahiment y del de sa familia, qu' en lo bateig d' un pobre no s' hi troba l' énfassis aristocrátich tan necessari pera cumplir ab los debers socials y tapar certas apariencias, sino la verdadera expansió, l' alegría y lo desitj de celebrar semblant succès relacionat ab sas costums, adornadas ab la franquesa y sensillés que tan espontànea se troba entre los fills del trevall.

SIMON ALSINA Y CLOS.

UNA VISITA Á POBLET

UAN escrigué lo que ab lo títol «Una visita á Santas Creus» publicá la RENAIXENSA en los numeros 7 y 8 correspondents al 18 de Novembre de 1876, feya ja alguns anys que havia visitat Poblet.

Los recorts que de semblant siti conservaba no pogueren impedir que m' sentis molt agradablement impresionat al visitar lo qui fou son émul, ja que no rival, y consignat quedá l' entussiasme que aytal visita exitá en mon esperit.

Posteriorment he tornat á veurer lo que encara resta del orgullós Poblet; y sens que haja en res menyscabat aquesta vista las gratíssimas impressions que conservaba del mes modest Santas Creus, proposam' consignar com á «pendant» segons avuy se diu, las que de ma segona visita á dit Poblet han restat, mes que en mon cor, en ma testa.

No sé si á los demes los hi fará l' efecte que á mí la alternativa contemplació dels dos superbis monastirs cuales noms tan sovint pronuncian units los fills de nostra catalana terra; mes de mí sé dir que tot lo que recordo de Santas Creus me parla al cor ab preferencia al cap, y al

contrari lo que recordo de Poblet; mes clar: que en Poblet penso mes que sento, y en Santas Creus al reves.

Cuestió tal volta de temperament; tal volta resultat del recort de la participació mes directe que lo monastir de Poblet tingué en assumptos politichs en alguns temps y de lo major poderío qu' en l' ordre temporal exercieren sos abats; tal volta també efecte de la posició en qu' avuy un y altre se troban, en gran part conservat lo un y pre-cedit de pintoresca aubareda á las boras del modestet Gayá, y enderrocat bo y tot y assentat lo altre en mitj de despoblada plana que parteixen las pedrosencas ríberas del atorrentat Francolí. Mes sia d' aixó lo que s' vulla, y sens pretendre imposar als lectors ma manera de veurer en aquest particular ¹ entraré en materia.

Arribat lo viatger á la vellíssima vila de la Espluga, cavaller en un ase, si es sobrejecte delicat ó presta oídos á las tan insistentas com interessadas sujeccions de un mosquer de donas que li encareixen la distancia que haurá de recorrer, ó «pedibus andando» si se precisa de bon «touriste» ó coneix lo terreno que trepitja, se dirigeix cap á lo enrunitat monastir, cuals torras y elevat cimbori encare en-peu de molt lluny s' oviran, recorrent un camí carreter que vinyas á cada part borejan.

Com á mitjant camí, se troba una creu de capritxós adorno, y un poch mes enllá y en lo lloc hont dit camí tors á la esquerra per anar directament cap á Poblet, se troban axi mateix los restos d' un temple de gust barroch, en cual centro s' alsan tres pedestals, que sostenen, lo del mitj, una imatge de la Verje Santíssima, y los dels costats, dos efigies de Sants monjos; oferint la particularitat de que aquestas restan sense cap y ab ell la imatge de la

¹ No faltan certament escriptors que aprecian d' una consemlant manera aquest assumpto, y en la història de Catalunya de 'n Balaguer se hi llegeix que «si no te Santas Creus la gràndiositat de Poblet, los inteligents li trobaríen més unitat artística, formes mes sencilles y severas, y sobretot major bellesa intrínseca. La església, principalment, aventatja, diuen, no sols á la de Poblet, sino á las creacions mes acabadas del segle.»

Verje, donant aixó lloch á pensar que los autors de aytal execució voldrian deixar feta una distinció que revela un cert fondo de creencias, en mitj de son furor iconoclasta.

Reconeugut luego lo altre tros de camí que directament enfila envers las almenadas tapias del monastir, no sens veurer ab greu sentiment colgats entre escardots y pedras los hermosos restos de altre afiligranada creu, s' arriba á las construccions exteriors del dit monastir, desfiguradas en gran part per las innovacions y novas construccions allí fetas per sos actuals posseidors.

Salvat l' espay que aytals construccions ocupan, presenta's lo portal que donaba entrada al conjunt principal dels edificis que composaban Poblet, construit ab grandiosas dovelas lo seu arch, coronat d' elegantas buhardas, y ornat ab los escuts d' Aragó, Castella y Sicilia, lo cimbal de Poblet y escuts de dos de sos abats; y al qui s' anomenaba «porta daurada» per esser realment daurat lo bronso labrat que cubria los dos macisos batents que la formaban. En lo atrí que está detrás de dit portal se veuen restos de pinturas al fresch, que segons apareix representarian escenes de la fundació del monastir y adorsada á lo mateix portal, en sa part exterior, la mostra mes preciosa de gótic florit en la capelleta de Sant Jordi, construida á expensas del rey Nanfos V y cual fatxada é interior, participant de la riquesa del tercer períoda sense perdre la puresa y majestat del segon, semblan una joya d' argenter mes qu' edifici de pedra; tal es la esbeltesa de sus proporcions, la elegancia de sos adornos la perfecció de la talla. Los llarchs y estrets sellars de que n' está format lo sostre, mes que pedras picadas, semblan postetas doblegadas al foch per un ebanista ó boter.

Segueix luego una gran plassa ó espay borejat per restos d' edificis, entre 'ls que figuran los de la església ojival de Sta. Catarina, derrerament fustería del monastir, en cuals parets se conserva una preciosíssima ménsgula formada per una retalladíssima col sobre la qual sembla passejarse un arrogant caragol bover; y en la part oposa-

da, los de la capelleta de la verje del Xifré, ab apariencia casibe románica; y en front de dita plassa apres d' un gran espay vuit de forma irregular, s' alsan las parets exteriors de las construccions principals que constituian lo que s' deya clausura.

Violent es lo contrast y abigarrat l' aspecte que presenta la extensa línea de fatxada, dividida principalmente en dos seccions entre elles tan diferentes y oposadas que no semblan sino colocadas á posta de costat pera fer mes ressaltar los defectes de la una comparanilos ab las pre-huadas bellesas de l' altre.

Grandiosa en son conjunt, majestuosa en son aspecte, severíssima en sas líneas y sóbria per demes en sos adornos la part que constitua lo palau del rey Martí, encare que construida sols de pedra arenosa comuna, absorveix desde luego tota la atenció del viatjer, per mes que sembla que procuri atraurerla ab lo abigarrament de sos colors y formas, lo encaragolament de líneas y la profusió d' adornos la part que constitua lo monastir propiament dit, de richs marbres y jaspis construïda.

A la munió de petxinas, repisas, ninchols retallats, encaragoladas cornisas, columnas salomónicas, estáuas de voladors ropatjes y demes extravagancias que caracterisan lo churriquerisme tan de moda en los segles XVII y XVIII, y que tan en mal hora s' emplearen en lo que sens dubte n' dirian hermosejament de la entrada de la església, oposa solsament lo palau del rey Martí dos massissas y vuitavadas torras coronadas per esbeltes barbacanas, juntadas per un mur no menys macís, abarbacanat també, en que sols s' hi obra un portal de punt rodó format per grandiosas dovelas, al que ni un sol bordó perfila, y cuales adornos consisteixen sols en dos escuts en losauje ostentant preciosamente talladas las barras d' Aragó ab lo casco y cimera en forma de drach alat, ab uns corretjs y sivellas que ni naturals y allí encastats ser millors podrían.

Per sobre la churriqueresca secció que correspon á la

església s' descobreix encare part del rosetó ó ull de bou que s' obria en la primitiva fatxada, perteneixent al pareixer, com las tres elevadas naus de aquella, ó lo estil que s' diu de transició entre l' bisantí y l' ojival; y travessada una petita porta que sols dona ingrés á lo recinto salvat de la desamortisació y encarregat á la Comissió de monuments històrichs y artistichs de la Província, se entra en lo espayós portich que á dita església precedeix, cual solat y parets se veuen poblats de restos de panteons y sepulturas no menys que dels altars de la Verge dels àngels y del Sant Sepulcre que á la dreta y esquerra respectivament existian, de richs marbres fet tot.

Un arch de cresteria ab 8 columnas dona pas al grandió temple cuaus naus se troban en un estat poch menos que d' enrunarse, percut son punt los archs formers com los de creuería, y desconjuntadas consequentment sas voltas per aresta, efecte de las aigüas que per tot arreu filtran, esmenussada com está completament la teulada que las resguardaba.

Dintre d' aquell recinto no cal cercarhi res senser; ni altars, ni cor, ni lo mes petit dels nombrosos y riquíssims panteons que tant l' ornaban ¹: bossins y sols bossins, membres m' utilats, tronchs informes, fragments d' ornamentació, de richs marbres empero tot y alabastres, com lo preuat retaule major, del que sols roman sensera la part ahont no pogué arribar l' esperit de destrucció y la cobdicia dels cercadors de tresors, no menys que las concupiscencies artísticas dels inconsiderats visitants en los

¹ Segons 'n Andreu de Bofarull no eran menos que ls de 8 reys, 9 reynas, 2 principes, 10 infants, 5 infantas, 22 comptes y duchs, 10 comptesses y duquesas, 1 arquebisbe, 4 bisbes, 27 barons y mes de 20 memorables guerrers.

Y en efecte: entre ls primers hi havia tots los d' Aragó, desde Nanfós II á Joan II, abdos inclusius, Jaume I, Pere IV, Joan I, Martí, Ferrán I, Nanfós V, excepte Pere II que fou enterrat en Sigena, Pere III y Jaume II en Stas Creus, Nanfós III y Nanfós IV en lo convent de Freamenors de Barcelona; y entre la demes, figures històriques tan notables com las del malhaurat príncep de Viana, l' idol dels catalans, las dels Cabreras, Folchs de Cardona, Anglesolas, Murs, Perellós, Comptes d' Urgell, y lo Bayart Aragonés Rebolledo, qui salvá la vida de son rey Joan II en Gaeta y de Ferrán lo catòlic, Infant encare, en Girona, á costas abduyas voltas de la sua llibertat.

molts anys que restá lo monastir abandonat complerta-
ment, com cosa sens valor y despreciable.

Pero no per aixó deixan d' acusar aytals restos la gran
riquesa material y artística que allí dins s' incloguera,
puig las comparticions del dit retaule major que s' con-
servan encare, los restos dels dos altars laterals del pres-
biteri, del sagrari á espatllas del mateix y los grans munts
que en las capellas de mes prop d' ell s' han format dels
trossos aquí y allí esbargits, son proves mes que suficients
d' aquella riquesa material y artística allí acumulada per
los monjos y los reys d' Aragó.

En lo primer, de la renglera de compartiments mes
baixos, representant passos de la Passió de N. S. Je-
suchrist, sols tronchs y ropatjes no mes hi restan, muti-
lats tots los caps y estremitats que mes surtian; la segona
renglera, hont hi havia una imatje de la Verge ab varios
Sants, està un poch menos destrossada; la tercera, en que
hi estan representats altres passos de la Passió, està ja
millor conservada, lo mateix que la quarta que consisteix
en una imatje de Jesus ab sis apòstols á cada costat. Tots
aquesters compartiments se troban separats per columne-
tas ab dossierets y piràmides afiligranadas, tot de alabastre
de les vèrbinas montanyes de Sarral, y forma lo remate
del retaule un St. Cristo de grans proporcions, ab las es-
tatuas de la Verge, la Magdalena y lo deixeble mes volgut.

En lo sagrari tot de jaspis y marbres construit, se pot
apreciar sols per los ropatjes y tronchs que tan solsament
hi restan lo preciós treball d' escultura que en figures de
com á quinse centímetres d' alsada representaba la insti-
tució de la sagrada Eucaristía, y que diuen era reputat
com una obra mestre, los cronistas del monastir.

Per últim en los munts que á l' entorn del presbiteri s'
han fet dels restos qu' esbargits deixaren los Vandals del
segle xix, se troben testas, tronchs y membres niutilats d'
estatuas yacents dels reys, reines, cavallers y personatges
que habian anat á cercar pera sas despullas, en aquella
retirada encontrada y sota d' aquellas sagradas voltas, un

repós y quietut que res anés á interrompre mes que la trompeta del angel del judici final.

¡Pobres gentz! que no varen calcular que vindria un segle que voldria pera sí mateix monopolisar lo títol de segle de la ilustració y del progrés, en que se donaria l' espectacle d' enderrocar los mes notables monuments, d' esbossinar y trinxar las mes preuadas joyas artísticas; de arrebassar de sas tombas y escampar açi y allá las respectables despullas de los qui millor representaren en sos temps la ilustració y lo progrés, conservant la llum de las ciencias y las arts, los uns, al abrich de l' alé exterminador de las hordas dels bárbaros del Nort y dels sectaris de Mahoma, y lluitant, los altres, pera proporcionar á sa patria la llibertat y lo poder, á cual sombra tan sols podia aquella llum recobrar lo seu brill y produir los efectes de que, no obstant, avuy dia tant s' envaneix aquest mateix segle que tan inconsuet d' ingrat se mostra.

Al extrem del bras esquerra de la creu que forma la planta de la església, s' troba lo que fou sagristia; pessa de moderna construcció, pero grandiosa, colossal y cual cúpula y llanterna rivalisan ab lo cimbori que corona lo crucero del temple, y dintre la cual, á mes de algunas notables pinturas de Juncosa, Flanger y Viladomat, s' hi guardaban en richs armaris d' ébano ab crestalls de Venecia reliquiari y joyas sens número d' inmens valor que reproduits per hermosos miralls presentaban lo mes enlluernador efecte.

A la part oposada, ó sia á l' extrem del bras dret de la creu, hi ha la porta que dona pas al claustre principal, de molt mes grandiosas proporcions que l' de Stas. Creus, mes inferior en lleugeresa y riquesa de detalls, y faltantli lo preuat adorno de que á aquest últim li serveixen las antigas sepulturas de histórichs personatges col-locadas en los grans ninxols al objecte oberts en las parets massisas.

En Poblet solsament alguns petits sepulcres de forma la mes sencilla y quasi igual, sostenguts al plom de las parets per cartelas en forma de toscos pilans sense cap

adorno ni inscripció, excepció feta dels de Blay Morell, valent cabdill dels temps de Nánfós IV, de Martí de Vall-llebrera y Bernat de Alayá, los cuales tenen esculpits alguns delicats adornos y escuts.

Mes importància revesteix lo enterrament de un mèlch del monestir, que s' troba á la part dreta de la entrada de la gran sala de capítol; puig á mes de la seu efigie de cos enter y mida natural esculpida en marbre en la gran llosa que cobreix la fossa, se troba empotrada á la paret, á qual peu es aquesta, la següent inscripció.

«Aci: iau: frare: O": Tort: qui: per: demanar: institia: y: per: defensió: del: bosch: de: Poblet: per: omens: de: Prades: fou: mort: cuius: anima: requiescat: in: pace: any: MCCCLXVI.»

En lo solat de la dita sala de capítol, de magnífich ingrés y elegants finestrals guarnida, s' hi troben també tombas de alguns abats, ab sas figures de mitx relleu, en marbre també esculpidas, ab inscripcions tot voltant que recordan los noms de dits abats y época de sa mort; cridant particularment l' atenció la arrogant del abat Trilla, que diu:

«Noster Simon Populeus Hector cognomine Trilla, si-cut arista crevit.»

En un dels anguls del pati central del gran claustre està una especie de templet, en cual centro hi hagué una font, avuy completament seca, que esbargia l' aigua per 31 forats; y enfront de sa porta d' ingrés, per la part de dit claustre, y en la paret oposada, presentas lo magnífich refetor, d' estil gotich molt sensill, pero de esbeltes, sempre que grandiosas proporcions, en mitj del cual se veuen los restos d' altre font borejada de una pica en la que s' col-locarian en lo estiu las fruytas y begudas per refreshcarlas.

Després d' això lo que mes crida l' atenció en lo pla terreno son las dos pessas sostengudas per columnas que contenian las preciosas bibliotecas nova y bella (1); lo

(1) Segons la reseña de 'n Andréu Bofarull los armaris que contenian los llibres

grandiós seller que ab sos macisos pilans y gegantinas voltas recordan la decoració final de la ópera «Aida,» los grans cups de pedra picada y las espayosas cuinas: y en lo pis superior, la inmensa sala de novicis, que en cada una de las grans ménsoles d' ahont arrenca los archs apuntats que sostenen la coberta (y cuales ménsoles no s' contan menos que per dotsenars) se veuen dibuixos dife-rents, compostos d' entrellassats de variadíssimas formes y alguna que altre figura d' animal.

En lo solat d' aquesta gran sala, antigament dividida en compartiments, se conservan encare algunas rejolas, ditas de Valencia, en las que en figura d' escut, sobre fondo blanch se veuen dibuixats de color blau un llop agafant pel coll á una ovella, y un gos qu' á son torn agafa pel coll al llop, y demunt las lletras P. O., alternant ab altres rejolas, un poch mes xicas, en las que, ab iguals colors, se dibuixa altre escut en que figura un portal de grans pedras format tenint detrás una crossa abacial. Abdos escuts que s' troban també reproduits en esculturas en alguns punts del monastir, es probable que fassen referencia á alguns fets del mateix, que seria curiós lo poder esbrinar.

En lo mateix pis superior se fan admirar també los restos de una antiga galeria górica de delicadíssim treball y las preciosas finestras del palau del rey Martí, coronat tot á l' entorn per una graciosa cornisa formada per una sèrie d' arquets ojivals trilobats, sostenguts per mensuletas compostas de bustos humans de variadíssims tipos y fesomías.

En la cambra ó aposento que cau sobre l' portal del dit palau s' observa un gran tall just al plom de la paret ab una especie d' encaix en los cantons, com si estigués des-

de la primera eran d' ébano ab crestalls de Venecia, y dits llibres encuadernats tots en tafilet, ab los cantons, lloms y tails daurats y ab las armas dels duchs de Cardona que ho regalaren, figuranthi, fins al número de 6000 tomos, obres de un merit inestimable per sa originalitat y raresa, y contants'hi totas las mellors produccions dels autors alemanys dels segles XVII y XVIII, ab un sens fi de preciosos còdices y las millors obres il·lustrades ja per sos grabats, ja per sus preciosas il·luminacions y miniatures.

tinat á pujar y baixar per allí una gran porta corredera en sentit vertical que tancaria lo dit portal, ó tal volta serviria de refors á las portas ordinarias que l' mateix tindría y en la mateixa cambra, que presenta tots los visos de cos de guardia, s' veuhen unes pinturas toscament executadas en forma de cércols, sembrats d' estranyas figures á manera de signes cabalístichs.

Després d' aixó, lo viatger que no tem afrontar los inconvenients d' entrar per una especie de gatónera, ordinariament aparetada ab pedruscall pera evitar desgracias, y pujar per una estreta escala de caragol fins al cimbori, á més de disfrutar desde allí de la vista panorámica de las gegantinas despullas del Escorial catalá, podrá observar toscament esculpidas en la major part de las pedras que forman las parets de dita escala, varis objectes, tals com fletxes, picots, martells, ballestas y sobretot grillons, cosa que podria tal volta atribuirse á que fossen alarbs captius los que tal escalá construïssen.

Per fí, á la part de ponent del monastir, existeix mitj enderrocat lo palau abacial, espayós edifici de moderna construcció, pero sens circunstancia especial que l' recomani més que una especie de galeria ó mirador de la part del detrás d' estil greco-romá, que sembla un tros d' edifici descobert d' entre las runas d' Herculano ó de Pompeya.

Y després d' aixó res més; com no sian los centenars d' inscripcions posadas per altres tants visitants, desitjosos de transmetre á la posteritat sos noms, que d' altra manera ningú coneixeria, y los restants, de donar algun desfogament á l' ira que tot aymador de las arts no pot menys que sentir á la vista de tanta destrucció y aytal vandalisme.

Entre 'ls primers figura un nom d' un artista (mentida sembla), que, lo mateix qu' en Santas Creus, no titubejà en desfigurar las hermosas tracerías de la entrada de la sala capitular, á fí d' esculpir fondament lo seu nom d' un color que al ferho deuria haver pintat sas galtas; y entre

'ls segons, n' hi há en catalá, en castellá, francés, inglés y fins alemany, malehint á una veu los vándals del segle xix; arrivant fins en una de las primeras á dir son autor, en lo paroxisme de sa indignació, que tenia rahó aquell francés que digué alló de l' África y dels Pirineus.

Dels llegendaris boscos de Poblet, ni sombra, puig fins en aquests últims anys, posteriors á la revolució, se n' han venut trossos dels pochs que quedavan: y perduts los boscos, clar está que s' han degut perdrer las ayguas de manera que axís com en temps dels monjos, després de regadas las hortas n' hi havia suficient pera fer anar un molí en lo interior del recinte del monastir, sense cap esfors; avuy sols, á costas de molts mils duros ha pogut conseguir un dels propietaris que 'ls han succehit, construir una mina que li proporciona escassament la necessaria pera lo primer, reduhit á molt més petitas proporcions ab tot y ab aixó. En cambi, la vehina vila de la Espluga ha de mirar sempre esporuguida lo que li deparrá en temps de plujas lo arrebatat Francolí, y fresca es la memoria de l' aterradora avinguda qu' ara fa quatre anys se 'n portá molins, facinas y casals que contaban segles de fetxa, causant la mort á dotsenes de personas y no respectant sisquera en son furor los restos dels finats, que descolgá del cementiri hont jeyan per anarlos á transportar á las llunyanas platjas de Tarragona.

Avans de concloure, y com al punt que han arrivat las cosas, apenas se podrá dintre de poch apreciar una circumstancia que tal volta puga tenir sa importancia en la historia de l' art, no deixaré de consignar que en lo solat del claustre gran hi ha trossos formats per un mosaic de pessas de obra cuita, barnissada com las rejolas de Valencia, de variadíssimas formas y de mida tan petita com lo mes delicat que se puga fer avuy dia, y ab la particularitat d' estar barnissats també los caires interiors que debian quedar ocults al restarne col-locats en son respectiu assiento.

TEODORO CREUS.

MA CORONA!

À MA IDOLATRADA FILLETA EN LO JORN DELS MORTS

Poesia premiada ab la Lira de plata en lo certámen Literari de Sans.

I
ELS árbes cauen las fullas,
boiras cubreixen lo sól,
de groch se vesteix la terra,
lo cel de color de plóm.

Del estiu y primavera
finiren los brillants jorns.
Hont son sas claras aubadas?
Sas nits serenes? ahont?

No ho sé... De l' ànima meava
s' han marcit hermosas flors,
en lo esplet de ma ventura
fera sega ha fet la mort.

Ans ta vinguda 'm dolia
y avuy t' estimo, Tardor,
lo mantell de ta tristesia
falaga mon desconhort.

II

Coronas de semprevivas
ne vext teixirne per tot;
també jo te'n vull fer una
filla hermosa del meu cor:

Mes per tú n' es poch bonica,
pensaments ne son las flors,
enllassats ab las espinas
que han brotat del meu dolor!

III

Per endolcirne las penas
Deu l' olvit hi posá aprop.
¡Com endolcirne las mevas
si visch tan sols de recorts!

¿M' estimas? me preguntavas
filleta, cenyint mon coll.
Demánau á mas nits tristas,
als meus jorns sense consol!

Miradetas de tendresa,
afalagadors patons,
entranyables abrassadas
que erau ma ditxa ¿zahont sou?

De las nits, naixen las aubas,
de l' ivern, ve lo temps bò,
en las brancas despulladas
naixen fullas, broten flors.

De lo temps á la lley fera
vetx Senyor, mudarse tot;
sols no 's muda ma desditxa,
sols no 's muda 'l meu dolor!

Ans quan veia á mas fillettes,
rialleras en folls jochs,
dintre de l' ànima meva
ressonaba lo seu gotx:

Jugan avuy ¡pobrissonas!
y á mos ulls acut lo plor,
qu'envà cerco entremiti d' ellas
lo meu joyellet preciós!...

¡Ja no hi'ets, filleta meva,
ja no 't vetx pel meu entorn,
somrient ab las joguinas
causadoras de ton gotx!

Ricas prendas que obtingueres
dels Sants Reys, per ton candor,
trossetjarlas no volias
no ho serán, filleta, no!

Dins un moble de ma cambra
te las servo com tresors;
com á reliquias sagrades,
com joyas d' inmens valor.

V

¡Oh cambra per mí sagrada
niuet de mas il-lusions,
hont passaren tas angoixes
y mas horas sens repòs!

Mes ¡oh penas benehididas!
¡Jo no estava de tu aprop!
¡no estrenyía tas manetas?
¡y no 't veaya? ¡que mes gotx!

Envá avuy tas mans jo cerco
de la nit en la foscor,
envá espero la veuheta
que 'm despertava tants cops,

La cambra resta callada,
sifenciosa com la mort,
tot descansa, sols ne vetllan
l' anyorança y los recorts!

VI

Ramadets que á la vesprada
de ma casa per l' entorn,
passáu com abans, que n' eren
de ma filleta il-lusions,

Mudeu de camí, aparteuvos,
cabretas, no beleu fort,
que mon pobre pit trossetja,
fins de l' esquitla, lo só!...

Núvols que pel cel feu vía,
tapeune la llum del sol,
mes no 'm tapeu l' estel-lada
quan enmantelli los mons;

Dos estels enfront ma cambra,
relluhen molt mes que tots,
son dos fills de mas entranyas,
que 'n sa glòria 'm te 'l Senyor!

VII

¡Oh Deu de eterna clemencia!
teníulos aprop de Vos,
donáulos la hermosa gloria
d' inmarcesible esplendor:

Que la certesa de sebre
la eternitat de son gotx,
endolsi de m' anyorança
l' amarguíssim desconhort!

VIII

Coronas de semprevivas,
ne vetx teixirne per tot,
també jo t' en hi fet una
filla hermosa, del meu cor:

Mes per tú n' es poch bonica,
envá he cercat bellas flors,
sols he trobat, las espinas
que han brotat del meu dolor!

DOLORS MONSERDÁ DE MACIÁ.

LAS DENTETAS

BALADA

N'era la joya d'un pare
N'una nena de set anys.
Si una dent li bellugava
un durillo li donava
per deixàrsela arrancar.

Lo tirava á una guardiola,
y á sa mareta cada any
un present pel sant li feya.
Mes un jorn al riu li queya
y rodolá cap al mar.

—¿Quin vestit, si no tens bossa,
ta mareta estrenará?
—Axó ray! tinch dents encare;
que me las arrenqui'l pare,
y l'anirém á comprar.

DAMÁS CALVET.

COMPTES AVANT COMPTES ALEGRES

En lo tros de dalt la serra
conreuhant tota la terra
de secá,
ab adop, si acás plovia,
de segú que s' hi faria
un poderós meloná.

Tretsecentas meloneras
ben plantadas á rengleras
hi cabrán,
y cada una, no ecsajero
esperant com cert espero,
que sis melons ne farán.

Mercats á sou... s' hi vendrian...
á aquest preu cert me 'ls peudrian
de la má;
gastos trets y taras tretas
trescentas vint lliuras netas
donaria 'l meloná.

;Prop d' onse unsas! Ja 'n tindria
pera lluir de la abadía
lo censal,
y pels gastos de la boda
del hereu ab la neboda
de 'n Pascual—

Així 's descapella, sensa
veure hi més la pobra pensa
del bon Jan,
y 'ls càculs á fer tornava
y ecsactes sempre 'ls trobava
las meloneras plantant.

Mes vingué una mala anyada:
 may se havia vist secada
 consemblant,
 y ab llavós de malas rassas
 en lloch de melons, carbassas
 la terra anava donant.

—Ni 'l travall de conreu treuer
 ne podré,—relata al veurer,
 capficat,
 raquíticas carbasseras
 per compte de meloneras
 com se havia esmaginat.
 Y 'l rectó prest li fa sobre
 que l' anyada n' ha de rebre
 del censal
 y allargar no vol la boda
 del hereu ab la neboda
 ja per més temps en Pascual.

Y al veurer del tot fallida
 sa esperança diu que crida
 lo bon Jan:
 —No oblidaré tan de pròmpte
 que resulta alegre un compte
 quan se treu per endavant.—

JAUME RAMON Y VIDÁLES

BIBLIOGRAFIA

«*Priviléges et titres relatifs aux franchises, institutions et propriétés communales de Roussillon et de Cerdagne, depuis le XIe siècle jusqu'à l'an 1660, recueillis et publiés par B. Alart, Archiviste du département des Pyrénées-Orientales.—1.re Partie.—Perpignan, Charles Latrobe, Imprimeur-Libraire, rue des Trois-Rois —I—1874.*» (1 volum de 348 pags. en fol. menor.)

BAIX los auspícis del Consell general del predit departament y de la ciutat de Perpinyá, enguany se ha acabat d'imprimir luxosament, posantse á la venta pública, lo primer volum de l' obra de nostre distingit amich Mr. Bernat Alart, qual títol deixém transcrit. Tal es la sua importància, qu' esta publicació constitueix per si sola un fet notable en los anals de la ciència històrica, en quan es de grandíssima utilitat pera estudiar profitosament los orígens del dret polítich-municipal d' una de las encontradas principals de l' antigua nació catalana: los comtats de Rosselló y de Cerdanya. A fi de probarho, donarém una concisa idea de les tres parts de que constará lo llibre, ocupantnos principalment de la primera, qu' es la publicada.

Los períodos que comprehen las indicadas parts de l' obra, son á saber: *la 1.ª*, lo que va del any 1027 al 1276 en que morí lo rey d' Aragó D. Jaume I y conté los títols y privilegis municipals dels últims comtes de Rosselló y Cerdanya, Wifredo, Guillem-Ramon, Ramon Berenguer y Guinard, dels reys d' Aragó Anfós y Pere, del Senyor del Comtat Nunyo Sanxo, del rey Jaume I y de son fill lo successor de Mallorca; *la 2.ª* lo de la dominació dels reys mallorquins Jaume I, Sanxo y Jaume II, ço es desde lo mes de Juliol de 1276 á l' any 1344; y *la 3.ª*, lo dels regnats d' en Pere, Joan I, Martí, Ferran, Anfós V y Joan II d' Aragó (1344-1462), lo de l' ocupació del Rosselló y la Cerdanya per Lluis XI y Carlos VIII (1462-93), lo dels reys d' Aragó y d' Espanya (1493-1643), lo de la subjecció dels dos comtats á la Fransa (1642-59), y lo del temps que va de 1660 á la Revolució francesa.

Després d' una *advertencia preliminar* sobre lo plan de la obra, comensa lo primer volum per una rasonada *introducció*, ahont declara son illustrat autor que «*La present publicació no té altre objecte que los diplomas y documents relativos á las institucions municipals, ab l' indicació dels títols de las propietats comunals, en quan se refereixen particularment als boscos y prats.*» Lo treball es, donchs, esencialment diplomàtic. Pera la sua intel·ligència dona coneixement de la divisió que tingueren dits Comtats en 3 veguerias, qu' eran la de *Rosselló y Vallespir*, la de *Conflent y Capcir* y la de *Cerdanya* en la qual s' hi compren també *lo pays de Baridá y la vall de Ribas*, é indica l' antigüetat de las poblacions principals enclosas dintre los límits de quisuna vegueria. Segueix estudiant lo comensament de las municipalitats, y pera major il·lustració del lector, hi afegeix una important *Notícia històrica de las lleys que han regit lo Rosselló y la Cerdanya avans del segle XII*, examinant la legislació vigent en temps dels primers pobladors, de la dominació romana, de la visigòtica, de l' aràbiga y dels reys franchs carolingis, aixís com també analisa los títols de las propietats comunals. Finalment, avans d' entrar de ple á formular la sua colecció de diplomas municipals, diserta ab gran copia de datos, sobre l' orígen de las llibertats y privilegis dels municipis del Rosselló y de la Cerdanya.

En la distribució dels documents que Mr. Alart ha pogut copiar en l' archiu del departament confiat á sa custodia y en los comunals de Perpinyá, Colliure, Thuir, Prats de Molló, Vinça, Vi-lafranca de Conflent y Puigcerdá subjectes també á la sua inspecció, observa l' ordre cronològich, aplegantlos en grupos de regnats, escepte lo primer, que compreu los de la dominació dels comtes de Cerdanya, Besalú y Rosselló, durant l' espai de temps que va del any 1000 al 1172; empero no cal pensar per això que la obra es merament diplomàtica y per lo tant monòtona pera la majoria dels lectors no aficionats á esta classe de llibres, sino atractiva en quant consent la sua naturalesa, ja que son eruditissim autor, com á home en gran manera estudiós que ha passat la major part de la vida investigant la historia de sa patria y qu' ab un zel, potser fins exagerat, sacrifica la sua prèciosa salut en aras de la ciència, ha volgut il·lustrar los diplomas que produheix ab totas las notícias necessarias pera entendre son text, lo qual, quan es menester, també extracta y aclara ab notas luminosas de referencia á altres documents ó de notable interès pera la filologia, objecte igualment sim·pàtic á sos estudis.

Sens ficarnos en-més pormenors, que prou la obra s' ho mereixeria, si los límits d' est article ho permetessen, dirém solament, qu' entre lo copiós número dels documents publicats, sols uns pochs ho han sigut ja en altres obres, essent la gran majoria inèdits, pero

aixis y tot, uns y altres son reproduuits ab una exactitud que res deixa pera observar al mes nimio paleógrafo. Clou per si lo volum un *index* de las ciutats, pobles, comunitats religiosas y altres llochs de quals títols y privilegis se ha fet menció en lo tomo primer. Entre elles hi havem notat, com interessants pera l' actual Catalunya, los noms d' Agramunt, Barcelona, Cardona, San Feliu de Guíxols, Santa Linya, Puigcerdá, Vall de Ribas, Ripoll y Urgell.

Fins ara, coneixiam la obra del Sr. Muñoz y Romero «*Colección de fueros municipales y cartas pueblas de los Reynos de Castilla, Leon, Corona de Aragon y Navarra*» (1847) y lo *Catálogo de fueros y cartas-pueblas de España*, publicat per la Real Academia de la Historia (1852) pera estudiar l' orígen de las institucions municipals en algunas de las antigua nacionalitats que componen la moderna Espanya, y recordavan d' Italia, per exemple, las *Leges municipales* contingudas en lo vol. xvi dels *Historiæ patriæ Monumenta*, que s' estampen á Turin, y especialment de Sicilia la serie de las *Consuetudini e Capitoli municipali* que publica la *Società siciliana per la Storia patria* de Palermo, pero non haviam pogut encara admirar un monument literari tan trascendental especialment pera Catalunya, com lo que lo treball assiduo del savi escriptor rossellonés Sr. Alart, ha anat bastint ab exemplar pa-ciència desde lo tranquil recò d' un archiu, donantnos avuy á llum lo preciós tresor de probas acumuladas pera escriurer la historia de las institucions municipals dels comtats de Rosselló y de Cerdanya, parts integrants algun dia de nostra antiga patria.

Per aquests motius, de cor lo felicitém, en nom dels qu' estiman eixos estudis en lo que valen y en lo que costan, mentres altra critica bona cosa mes autorizada que la nostra, savem se disposa á valorar cumplidament l' importància de la obra, qual primer volum acaben d' examinar.

Barcelona y Setembre de 1878.

ANDREU BALAGUER Y MERINO.

NOVAS

A heliografia que repartim avuy es copia d' un dels magnifichs dibuixos al llapis (en nostra opinio 'l meller), que desde Roma envia D. Enrich Serra, y dels quals tants elogis ferem en un dels anteriors numeros.

Alguns diaris de Madrid venen movent aquests dias gran escàndol, ab motiu de certa tendència á la separació de las antigas nacionalitats que s' uniren per lo casament dels Reys Catòlichs, acullida segons ells, ara, per alguns de nostres paisans ab entussiasme.

No sé que veuhen d' estrany dat lo desordre que regna en aquesta desventurada nació y 'l desamor y fins repulsió que per tot lo que s' refereix á Catalunya, manifestan á la primera ocasió que se 'ls hi presenta, tots aquells que viuhen en la falda de Madrid, ab los tressors que á mans plena los hi abocan las províncies trevalladoras; no sé que veuhen d' estrany que la antiga nacionalitat catalana, tan poderosa y respectada ahir y avuy á las ordes de la castellana, casi á la cua en lo congrés de las nacions Europeas, recordi temps millors enorgullintse, y fins agrahida á sos passats, los anyori tapantse la cara de vergonya.

Si á aixó, qu' es lo que fa Catalunya y constitueix lo Catalanisme, volen aqueixos periódichs de Madrid que fan política de dona batxillera, darli, pera desacreditarnos, lo nom de Separatisme, contents estém del nom; no per aixó donarém un pas enrera en nostra empresa. Avant y sempre avant. Lo nom no fa la cosa.

Lo dia 25 del corrent se verificá en lo saló de Cent de casa la Ciutat la distribució de premis del certámen que anualment celebra lo Colegi Mercantil. Ab una nombrosa y lluhida concurrencia, obrí la sessió 'l President del Jurat, D. Antoni de Bofarull, llegint un entusiasta discurs en català, en que feu notar lo progrés intelectual y material de Barcelona, representat aquell per l' actual renaixensa catalana y 'l segon per l' engrandiment de la ciutat antiga. Lo Secretari, Sr. Pirozzini (Càrles), doná compte acte seguit del fallo del Jurat, extenentse després en atinadíssimas consideracions sobre 'l catalanisme. Oberts los plechs que contenian las contrasenyas dels autors premiats donaren lo següent resultat:

Medalla d' or: *La germana de la caritat*, de D. F. Pelay Briz.—

Premi extraordinari: *La germana de la caritat*, de D. J. Riera y Bertran.

Pensament de plata: *Lo petit soldat* (comedia) de D. Joaquim Riera y Bertran.—Premi extraordinari: *La vengança en el perdon*, de D. M. Mata y Maneja.

Quadro al oli: *Lo poble del alzinar* (novela) de D. J. Riera y Bertran.—Premi extraordinari: *Lo voluntari* (novela) de D. A. Careta y Vidal.

Abella d' or: *Eclipse de lluna*, de D. J. Pons y Massaveu.

Ploma de plata: *El trabajo*, de D. Emili Blanchet.—Premi extraordinari: *Al trevall*, de D. F. Ubach y Vinyeta.

Flor natural: *La meva toya*, de D. A. Masriera.

Premis extraordinaris: *Desconhort*, de D. F. Pelay Briz.—*Ago-nia*, de D. Emili Coca.—*Jericóh*, de D. A. Masriera, y *Esther*, del mateix.

La lectura de totes les poesías, així com la dels discursos, fou rebuda ab grans aplaudiments. Termenà la sessió donant les gracies un dels professors del Colegi.

Ha comensat á publicarse un altre semanari català titolat *L' Avi*.

La «Protecció literaria» ha repartit als seus associats, la obra del Sr. Aulestia: *Barcelona, Ressenya històrica*.

L' elegant y rich llas brodat en or y sedas, corresponent al premi de la flor natural del Colegi Mercantil, va ser regalat per la distingida Directora del Colegi de Ntra. Sra. de Montserrat, D.ª Teresa Mateu de Sampere.

Traduhim del últim número del *Polybiblion*, lo següent juhí crítich del *Llibre d' or de la moderna poesía catalana*: «Sembla que 'ls castellans tenen repugnancia á admetre que la llengua catalana, que durant tant llarch temps ha fet parellas ab la sua y que ha produhit tants poetas, sia més qu' un dialecte. Nombrosas revistas, obras de diversos gèneros, lo hermós poema de l' *Atlàntida*, haurian d' esser suficients pera probar que l' idioma d' Ausias March, de Jordi y de Febrer es apte pera pintar tots los assumptos. D' aquesta qualitat, veus aquí una nova prova en la colecció de poesías publicada per la redacció de *La Renaixensa*. No baixan de 67 las composicions que conté d' autors diferents, puix cada autor no hi figura sino una sola vegada. D' aquesta varietat de colaboració n' ha resultat naturalment una varietat no menys gran en la manera com ha sigut compost lo llibre: las baladas, las odas, las elegías, las ideas, los ritmes mes diferents segueixen uns als altres. Allí hi trobém los noms d' Antoni de Bofarull, de Manel Milá y Fontanals, de Pelay Briz, de Joaquim Rubió y Ors, de Jascinto Verdaguer. Evidentment que totes las páginas que componen lo llibre no tenen un valor igual, però aquesta colecció presenta un conjunt molt notable y qu' indica un complert despertament de la literatura catalana.»

Agrahim, donchs, á la redacció de la ilustrada revista francesa la distingida consideració que li mereixém en las anteriors ratllas.

D. Salvador Sanpere ha guanyat un premi en un certámen literari efectuat á Cádiz, consistent en una escribanía de plata, ab lo següent estudi: *Juicio crítico del lance ocurrido en las aguas de San Lucar de Barrameda entre el rey de Castilla D. Pedro el Cruel y*

el almirante aragonés D. Francisco de Perellós y consecuencias del mismo. Com se veu per lo seu títol la materia de que tracta es molt interessant per la història de Catalunya.

Desde la publicació del últim número de nostra Revista, han vist la llum les obres següents: Lo volum de la *Asociacion literaria de Gerona* contenint los treballs premiats en lo darrer certámen; lo *Calendari del Art del Pàgés pera l' any 1879 y Brosta*, colecció de narracions de D. Antoni Careta.

La Academia ha publicat l' article que ja havia anunciat á nos-tres lector, sobre *La poesia moderna catalana*. Està escrit per lo Mestre en Gay saber D. Adolf Blanch, y es digne de la fama que té adquirida aquest selecte escriptor y ardent catalanista.

REMITIT

Sr. Director de *LA RENAISENZA*.

Molt senyor nostre: reconeguts li quedarem si 's digna disposar l' inserció de las següents ratllas en la revista de sa acertada direcció.

Ofereixen á V. la inutilitat de sos serveys.—Los infrascrits.

Los abax firmats, iniciadors de l' «*Associació Catalanista d' Excursions Científicas*, y únichs que poden honrarse com s' han honrat fins are ab lo titol de fundadors; declaran que 's retiran de la Societat, condolguts al veurer que no s' ha entés la lloable idea que tanta gloria podia donar á la pátria catalana.

Barcelona 20 de setembre de 1878.—Joseph Fiter é Inglés.—Pau Gibert.—Marsal Ambrós y Ortiz.—Ricart Padrós y Arquint.—Roman Arnet.—Eudalt Canibell Masbernat.

SUMARI

S. SANPERE Y MIQUEL	Origens y fonts de la nació catalana.	265
SIMON ALSINA Y CLOS	Un bateig.	284
TEODORO CREUS	Una visita á Poblet.	298
DOLORS MONSERDÀ.	¡Ma coronal!	309
DAMÁS CALVET.	Las dentetas.	312
JAUME RAMON Y VIDÁLES.	Comptes avants comptes alegres.	313
A. BALAGUER Y MERINO.	Bibliografia.	315
	Novas.	318
	Remitit..	320